

מסורת הש"ס

א) י"ז בכסלו, ב' ר"ה ת. סנהדרין יא': ע"פ, א) שבת י"ז, ד) [שבת י': ע"פ], ס) מעות כו.; ו) [ע"י] חסופות לקמן ד"ה אמר רבא^[א], ו' דברים מט'; ח) ע"י לח, ט) [לענשו^[א]], י) [ע"ז ב: ע"פ], ס) בס"ף: פסוח לרוחות לב ומאכל, ו) ויע"י מוס' ר"ה ח: ד"ה שהלכנו, [ריש שניעות], ו) [ז"צ], ו)ע"פ חסופות עירובין מ. ד"ה זכרון ומסופות ר"ה ח: ד"ה שהלכנו ועוד שם בתוספות לה. ד"ה אילמא^[א],

תורה אור השלם

- תקנו בחדש שופר בבקשה ליום חגגה תהלים פא ד
- בי חק לישראל הוא משפץ לאלהי יעקב: תהלים פא ה
- רק אדמת הכהנים לא קנה בי חק לכהנים מאת פרעה ואכלו את חקם אשר נתן להם פרעה על בן לא מוכר את אדמתם:

- בראשית מז כב
- שׁוּא דבר בן בן־רחק ממני ראש וְנִשְׁרֹא לֵחַתוֹ לִי הַטְרִיפִי אֶחָד מְשִׁילִי לֹחַ
- ברך אֲדֹנִי יוֹם יוֹם יַעֲקֹב לָנוּ הָאֵל וְשׁוּעֵנוּ סֶלָה: תהלים סח כ
- וְהָיָה בְּרִדַּת מִשַׁח מִדֶּרֶסִּי שֶׁנִּי וְשָׁנִי לִחַת לְחֹת־בְּרִדְבוֹ בִּיד מִשַׁח בְּרִדְרוֹ מִן הָהָר וּמִשָּׁה לֹא יָדַע בִּי קֵרֶן עוֹר פָּנָיו בְּרִדְבוֹ אֲתוֹ: שְׁמוֹת יד טז
- וְאָתָה דְּבַר אֵל בִּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֵךְ אֵת שְׁבִתִּי תִשְׁמְרוּ בִי אוֹת הוּא בִּינִי וּבִינֵיכֶם לְדוֹרִיתֵיכֶם לֵדַעַת בִּי אֲנִי יי' מְקַדְּשֵׁכֶם:

- שמות לא יג
- ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם בי ששת יָמֵי עֲשֵׂהָ יי' אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ וּבֵינֵם הַשְּׁבִיעִי שְׁבַת וַיְפַשֵּׁט: שׁוֹמֵת לא יז

הגהות הב"ח

(א) נב' קצוין לו מר"ה (ועד יום הספורים). מח"מ וי"צ ס"ף ועד ראש השנה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) נפרא לחדושה **הואל**ת יו"ט, י"ב עיין **הואל**ת רנה פ' אמור ריש כ"ז וס' נאמר גס ר"מ. והס"ס שלא חסירו אולי כלל בהאלת יו"ט דר"ח איקרי מועד כדמחא כנסתם עו ע"פ. ועיין בטור א"ח סימן (תמצ' [מיטן] וזכ"י ומג"א שם. ותמיהי שלא חסירו המדרש הוה ללדכיוי אלא דחית הרב"י ור"ע:

מוסף רש"י

שהחדש מתכסה בו. למוסרם כגון שחרית לפני מערב וערבית לפני מוצר

לפי שקטנה היא סמוך לחדושה (ר"ה ח) שהלכנה אינה נראית בעליל לכל העולם דכמיז חדש כנסה (סנהדרין יא.), הוי אומר זה ראש השנה. שמהה נראש חדש, אבל שאר חגים כגמלע' החדש הם (סם), לדעת כי אני ה' **מקדשכם**. להודיעם אזי בא שמי וואה לקדשם (שבת י'). **דעבידא לאגלווי**. מי נתנו לו (סם). מתן שכרה לא **עבידא** לאגלווי. והוא הודיעם ע"י משה בעל פה מה שסרה (סם). שייף ליה מושהא. ויפספסנו כשמן בין עיני דכר הנראה שמשאלנו אמו מי עשה כן ויאמר המתוק פלוג עשה וגם פת נתן לי (סם), ומלי ליה כוחא. נתן כחול סביב עיני, וכן לשוני בתלמוד (סם), לכשפנים. שמשערנו שפספס (סם). נשמה יתירה. שמוחזיקים דעמו לאחילה ושמיה (תענית כד.). כיון ששבת. שנת ושנת את השנה, ווי אבדה נפש. וינפש דורש כוונתיקון ווי נפש (סם). דאכלי נהמא בנהמא. דמלמטי פימן דניסא^[א] (דודים סס). דגנים קטנים מלווהים. נאכלין כמות שהן מממת מלמן (ע"ז לד.). כסא דהרסטא. טיגן כמזיקים, שומן דגים, עס קמח (סם).

תבשילין. ואי עבדינהו גוי כסא דהרסטא, כלומר בישל הדגים הללו עם הקמח, אסור משום בישולי גוים, מאי [טעמא] קמחא עיקר, ולדבריה הכל אינו נאכל כמות שהוא חי, ועולה על שלחן [מלכים] לאכול בו פת, ולא דמי לדייסא.

כל מוונותיו של אדם.

קצוב לו כך וכך ישתכר בשנה זו ויש לו ליחסר מלעשות וילאה מרובה שלא יוסיפו לו שכר למוונות אלא מה שפסקו לו: **חוץ מהואלס שצפוס**. אותה לא פסקו לו מה ישתכר לזרכה ומהיכן תבואהו אלא

לפי מה שרגיל ממציאים לו לשעה או לאחר שעה: **פוחסין** לו. כלומר ממציאין לו שכר מועט: **מאי קראה**. שקוצצין מוונות צראש השנה: **שחדש מסכסה צו**. שהלכנה מתכסה צו שאינה נראית לכל אדם אלא שחרית ליושבי מוצר וערבית ליושבי מערב כדאמר בר"ה (דף כ:.) עשרים וארבע שעות מתכסה סיהרא: הוי **אומר** זה ר"ה. דאילו שאר י"ט כבר נתמלאה הלכנה כמקלח ונראית בכל מקוס: **כנסה ליום חגו**. אצחדש קאי תקעו כחדש הלכנה שופר כשהיא מתכסה ציום חגנו: ואומר **אם הראשונה**. נמלא אכולה לזו כדי שמהא היפה נאכלת כשנת דהויא לה אכילתה של הראשונה לכבוד שנת: **לשם שמים**. בוטח שמודמן לו נאה לשנת: **מחד שניך לשצפיד**. מאחד בשנת שלך תן לךך לשנת הצאה: **יוס יוס**. יעמם לנו את זכרינו ועורמנו: **אינו צריך להודיעו**. לומר שלא יחא זה יושב ומוהה מהיכן בא אליו דבר זה: **ומשה לא ידע**. אלמא נתן לו הקצ"ה קרון עור פנים ולא הודיעו: **לדעם כי אני ה' וגו'**.

רישיה דקרא אך את שצמתי משמרו ומאלי לדעת רואה אני שמודיעם מה מתנה משובה אני מצקש ליתן להם: **צריך להודיע אם אמו**. לעשות לו אות וסימן שאם יאכלנו קודם שיבא לאמו תראה את האות ותשאלנו מי עשה לך כך והוא יאמר פלוגי וגם נתן לי פת וממך כך ידעו אזוי ולאמו שהוא אורגס ומרצה חנה ורעות צישראל: **דעבידא לגלווי**. כגון קרון פנים דמשה שהודיעוהו הראוין לא צריך הנותן להודיעו: **ומלי ליה כוחאל**. נותן כחול סביבות עיניו: **לא ט' נענשו נכרים עלה**. ואכן אשכחנ^[א] שחור הקצ"ה להענישן על התורה ועל המלות דכמיז חרמ משעיר למו הופיע מהר פארן (דברים ג.) **וכמיז אלוה מתמינ יבא** (דבקוק א.) **נשמה יתירה**. רוחצ לב למנוחה ולשמחה ולהיות פסוח לרוחה ויאכל וישתה^[א] ואין נפשו קזה עליו: **וינפש**. דרשין ליה אזי על הנפש שהלכה לה: **לא שנו**. דהוי ערוז: **דמלפס**. לפתן בעינן דמוכחא מלתא שעשוי לשבת: **ופס לא מלפסא**. הלכך לא מוכחא מלתא היא שהרי בכל יום יש להם: **שצשולי קדרס**. שצשאלו כלא מתכוין: **סומך עליהם**. מערב יוס טוב לשם ערוז ולא אמרינן לא חשיבי וצטלי: **גוררו**. מערב יוס טוב: **אין כהם משוס צשולי נכרים**. שגורו חכמים צצשולי נכרים משוס חתנות ועל שנאלכ כמו שהוא חי לא גזרו על צשולי דכיון שנאלכל כמו שהוא חי אינו צשול דלא אהני מידי ואלו נאכלין על ידי מלמן חיים: **סומך ישראל עליהן**. דהא שרו צאכליה:

כסא דהרסטא. מטעון צשומן קרבי דגים ובקמח: **אסיירי**. דקמח אין נאכל כמו שהוא חי לפיכך יש צו משוס צשולי נכרים: **הרסטא** פת לתינוק צריך להודיע לאמו, כלומר שייף לו מאותו המין. זו ששנינו ועושה תבשיל מעי"ט, לא שנו אלא תבשיל דבעינן מידי דמלפת, אבל פת ודייסא לא, דלא מילפת, דאי"ר זירא בבלאי טיפשאי אכלי נהמי בנהמא, כלומר הדייסא פת היא. תני ר' חייא ערשין שבשולי קדרה, סומך עליו משום עירובי תבשילין, והוא דאית ביה כוית. ושמוננית שע"ג הסכין, אם יש בה כוית גוררה וסומך עליה משום עירובי תבשילין. וכוית שאמרו בין לאחד בין למאת. והאי דהניגן תבשיל זה אפילו שלוק או צלי או מבושל ואפילו קרליים האספנין שנתן עליו חמין מעיור"ט ותחלתו וסופו אין לו שיעור, אוקימנא אין לו שיעור למעלה, אבל יש לו שיעור למטה, פירוש לא יתיה פחות מכיות, אבל למעלה, כלומר ביותר מכיות אפילו אלף ויותר אין לו שיאמר דיי. ואמרינן דגים קטנים מלוחין אין בהם משום בישולי גוים, כלומר מליחתם היא בישולם, והגוי לא בשל כלום כי כבר מבושלים הן, וקו"ל כל שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת [אין בו משום בישולי כעורים], והוה מפורש בפרק אין מעמידן. וכן אם צלאו גוי סומך עליהן משום עירובי

יום טוב פרק שני ביצה

בַּל מוֹנוּתוֹי שֶׁל אָדָם קְצוּבִים בּו' והוצאת בניו לתלמוד תורה. פרי"י הכל נפקי מקראיז ללעיל מוונותיו דשנת כדאמר לוו עלי ואני פורע תורה דכמיז חדות וחדות היא תורה דכמיז פקודי ה' ישרים משמחי לב (תהלים יט):

איזוהו חג שהחדש מתכסה בו ובו'. פריש"י שהלכנה אינה נראית וקשה לפי זה דהוה ליה למימר שהלכנה מתכסה לךך ו פרי"ט [שר"ח] מודמן צו כלומר שרגיל לצב צו וסכא לשון זמן כמו ליום הסכא יבא צימו (משלי ו) ורצינו משולס פירש מתכסה שלא היה שעיר של ר"ח קרב צו^א והקסה רצינו מס דבמוספתא^ב קאמר דקחשיב^ג (ל"ו) שעירים בשנה וקא חשיב י"צ שעירים דראשי חדשים ולא מזניו י"צ אס לא היה שעיר דר"ח דר"ה והשכיז לו רצינו משולס דלא עלה על לבו לומר כן אלא הימה דעמו דלא מפרש קרא צהדיא של ראש חדש דראש השנה דכתיב צפיתם מלמד עולת החדש ומטאת לא הוכיבו וי"מ מתכסה שאין מוזכרין אותו כמוסף דראש השנה ור"ט היה אומר אדרבה הואיל והיה קרב מוזכרין אותו כמוסף דראש השנה ותמן ר"ט לומר כמוסף מלמד עולת החדש וגו' וכן תקן לומר שני שעירים כהלכתן וגו' שעיר אחד של ראש חדש ושעיר אחד של ר"ה: ^א אמר

מיתיבי ל'דעת כי אני ה' מקדשכם אמר לו הקב"ה למושה משה מתנה טובה יש לי בבית גזוי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לךך והודיע אותם מכאן אמר רבן שמעון בן גמליאל הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו לא קשיא הא במתנה דעבידא לאגלווי הא במתנה דלא עבידא לאגלווי שבת נמי מתנה דעבידא לאגלווי מתן שכרה לא עבידא לאגלווי: אמר מר מכאן אמר רשב"ג הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו ^דמאי עביד ליה שייף ליה מושהא ומלי ליה כוחלא והאידינא דחיישינן לכשפיים מאי אמר רב פפא שייף ליה מאותו המין א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי כל מצות שנתן להם הקב"ה לישראל נתן להם בפרהסיא חוץ משבת שנתן להם בצענא שנאמר ^הביני ובין בני ישראל אות היא לעולם אי הכי לא לענשו נכרים עלה שבת אודועי אודעיניהו מתן שכרה לא אודעיניהו ואי בעית אימא מתן שכרה נמי אודעיניהו נשמה יתירה לא אודעיניהו ^ודאמר רבי שמעון בן לקיש נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת ולמוציא שבת נוטלין אותה הימנו שנאמר ^זשבת וינפשו כיון ששבת ווי אבדה נפש: עושה אדם תבשיל מערב יום טוב: אמר אב"י ^אלא שנו אלא תבשיל אבל פת לא מאי שנא פת דלא אילימא מידי דמלפת בעינן ופת לא מלפתא והא דייסא נמי דלא מלפתא דאמר ר' זירא ^בהני בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא ואמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאב"י מערבין בדייסא אלא מידי דלא שכיח בעינן ופת שכיחא ודייסא לא שכיחא איכא דאמרי אמר אב"י לא שנו יאלא תבשיל אבל פת לא מאי טעמא אילימא דמידי דלא שכיח בעינן ופת שכיחא והא דייסא לא שכיחא ואמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאב"י אין מערבין בדייסא אלא ימידי דמלפת בעינן ופת לא מלפתא ודייסא נמי לא מלפתא דאמר ר' זירא הני בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא תני ר' חייא יעדשים שבשולי קדרה סומך עליהן משום ערובי תבשילין וה"מ דאית בהו כוית אמר רב יצחק בריה דרב יהודה יי'שמונית שעל גבי הסכין גוררו וסומך עליו משום ערובי תבשילין והני מילי דאית בהו כוית אמר רב אסי אמר רב ^אדגים קטנים מלווחים אין בהם משום בשולי נכרים אמר רב יוסף ואם צלאן נכרי סומך עליהם משום ערובי תבשילין ואי עבדינהו נכרי כסא דהרסטא אסור פשיטא מהו דתימא הרסטא

הרסטא פת לתינוק צריך להודיע לאמו, כלומר שייף לו מאותו המין. זו ששנינו ועושה תבשיל מעי"ט, לא שנו אלא תבשיל דבעינן מידי דמלפת, אבל פת ודייסא לא, דלא מילפת, דאי"ר זירא בבלאי טיפשאי אכלי נהמי בנהמא, כלומר הדייסא פת היא. תני ר' חייא ערשין שבשולי קדרה, סומך עליו משום עירובי תבשילין, והוא דאית ביה כוית. ושמוננית שע"ג הסכין, אם יש בה כוית גוררה וסומך עליה משום עירובי תבשילין. וכוית שאמרו בין לאחד בין למאת. והאי דהניגן תבשיל זה אפילו שלוק או צלי או מבושל ואפילו קרליים האספנין שנתן עליו חמין מעיור"ט ותחלתו וסופו אין לו שיעור, אוקימנא אין לו שיעור למעלה, אבל יש לו שיעור למטה, פירוש לא יתיה פחות מכיות, אבל למעלה, כלומר ביותר מכיות אפילו אלף ויותר אין לו שיאמר דיי. ואמרינן דגים קטנים מלוחין אין בהם משום בישולי גוים, כלומר מליחתם היא בישולם, והגוי לא בשל כלום כי כבר מבושלים הן, וקו"ל כל שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת [אין בו משום בישולי כעורים], והוה מפורש בפרק אין מעמידן. וכן אם צלאו גוי סומך עליהן משום עירובי

מוז.

א [נזר א"ח סימן מיט וצ"י]:

ב ג מיי פ"ו מהל' יו"ט הלכה ג סמן לאין עה טוש"ע א"ח סימן תקכ סקיף ד:
ח ד ה מיי שם טוש"ע שם סקיף ה ו:

ט ו מיי פ"יו מהל' מאכלות אסורות הלכה טז סמן לאין קמה טוש"ע י"ד סימן קיג סקיף יב:

י ז מיי פ"ו מהלכות יו"ט הלכה ד סמן לאין עה טוש"ע א"ח סימן תקכ"ז סקיף ה:

- כדכתיב מלכד עולת החדש ומנוחתה ולא כתיב מלכד חטאת ועולה. מוס' ר"ה ח: ד"ה שחדש.
- [ו]שריח מתכסה בו פירושו שהוא נכסה ונעלם בו שאין לו זכר לריח מתוך עליו היום דקו"ל ברובה מצינה. הלא"ה.

רבינו הגנאל

תני כל מוונותיו של אדם של כל השנה קצובין לו השנה השנה חוץ מהוצאת שבתות והוצאת ימים טובים והוצאת בני לחית, שאם פחות פוחתין לו, ואם הוסיף מוסיפין לו. ואמרינן מהאי קרא תקעו בחדש וגו' [בכסא, [פי"] בכסא לשון זמן כדאיתא ההם בפרק חלק, כבר נתן להם זמן כדכתיב ליום הכסא יבוא ביתו, ואין כסא אלא זמן כדכתיב בכסא ליום חגיגתו כי חק לישראל הוא, והאי חק מוונותו^(א)ן, כדכתיב הטריפני לחם חקי, וכתיב ואכלו את חקם. שמאי הוקן היה אוכל כל ימיו לכבוד שבת. הלל הוקן מזה אחרת היתה בו שהיו כל מעשיו לשמים, ואומר ברוך ה' יום יום. תניא בית שמאי אומרים מזה שבא לשבתא, ובית הלל אומרים ברוך ה' יום יום. הנותן מתנה לחבירו מלאת דעבידא לאגלווי היא ואין צריך להודיע, כדכתיב ומשה לא ידע כי קרן עור פניו, ואע"ג דכתיב בשבת לדעת כי אני ה' מקדשכם, משמע דהנותן צריך להודיע, משום דמתן שכרה לא עבידא לאגלווי היא. וכל מצוה ניתנה בפרהסיא, חוץ מן השבת שניתנה כצנעא שנאמר ביני ובין בני ישראל. ואסיקנא השבת ומתן שכרה אודעיניהו, נשמה יתירה לא אודעיניהו, כדריש לקיש דאמר נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם בערב שבת, שנאמר כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי, כלומר כל שנבראו בעולם להתענג מהם נשמתן כיום השביעי נבראו, ומתורוחות ומתגלות בשבת, וכיון ששבת וי אבדה נפש, כלומר נתמעטה הנשמה. והנותן